

LỜI NÓI ĐẦU

GHI CHÚ

- Tên sách lấy theo đoạn nhật ký ngày 15-3-1945 của Nguyễn Huy Tưởng: *“Dẫu sao, cũng phải nhất định đi vào con đường văn sĩ. Khởi đầu mãi mãi.”*
- Ngày ghi nhật ký, trong nhiều trường hợp tác giả chỉ đề ngày, hoặc ngày, tháng. Để bạn đọc tiện theo dõi và đối chiếu khi cần, chúng tôi bổ sung cho đủ cả ngày, tháng, năm.
- Những chỗ không rõ ý, hay không chắc đã đọc đúng chữ tác giả, được lưu ý bằng dấu chấm hỏi trong ngoặc đơn (?).
- Những chữ thêm vào, hoặc để cho lộn nghĩa, hoặc để thích nghĩa tiếng Việt những chỗ tác giả viết bằng tiếng Pháp, được để trong ngoặc vuông [].
- Mọi sự chú giải, thích nghĩa trong sách đều do người biên soạn thực hiện.

NGƯỜI BIÊN SOẠN

Từ lâu, nhật ký Nguyễn Huy Tưởng đã trở nên khá quen thuộc với bạn đọc. Những trang viết trung thực và tâm huyết của ông, đến nay đã được công bố nhiều lần dưới nhiều hình thức. Trong đó, đã có hai lần nhật ký của ông được xuất bản thành sách, bao quát gần như toàn bộ quãng đời cầm bút của ông, từ năm 18 tuổi cho đến không lâu trước khi mất, hưởng dương 48 tuổi. Những ấn phẩm ấy thực sự đã giúp được rất nhiều cho việc tìm hiểu về nhà văn cũng như thời đại ông đã sống và phản ánh, ở các mức độ đậm nhạt khác nhau, qua các trang nhật ký cá nhân. Tuy nhiên, do quy mô của bộ sách – ba tập, hơn ngàn rưỡi trang in – chúng có phần khó đến với bạn đọc thông thường, ngoại trừ một số người làm công tác nghiên cứu chuyên sâu. Trong khi đó, nhiều “phân khúc” trong nhật ký Nguyễn Huy Tưởng lại hàm chứa những nội dung khá gần gũi với đông đảo công chúng do thấm đẫm những yếu tố nhân văn rất giàu chất đời. Nhật ký những năm 1938-1945 của ông chính là những trang như thế.

Trải dài trong quãng thời gian từ 26 đến 33 tuổi, đây là lúc ông đã ở vào tuổi chín muồi, hay, để nói theo các cụ, đã “tam thập nhi lập”. Sự lập thân của Nguyễn Huy Tưởng có thể thấy rõ qua hai khía cạnh: có việc làm ổn định – được vào làm sở Tây, và có định hướng tương lai rõ rệt – trở thành văn sĩ. Đồng thời, về phương diện gia đình, ngoài trách nhiệm phụng dưỡng mẫu thân mà ông luôn đau đáu, nhà văn cũng có thêm vợ con để lo toan. Mặt khác, là người ưu thời mẫn thế,

ông cũng bắt đầu tìm đến với những hoạt động xã hội để góp sức với đời. Có thể kể đến các phong trào Truyền bá quốc ngữ, Hướng đạo, và đặc biệt là hoạt động Văn hóa cứu quốc mà Nguyễn Huy Tưởng tham gia với tất cả lòng nồng nhiệt của người theo chủ nghĩa lí tưởng và một ý thức công dân dứt khoát... Tất cả đều được ông ghi lại và lưu thành ký ức dưới dạng những trang nhật ký riêng tư nhưng chứa đựng những suy nghĩ rộng mở về đất nước, dân tộc, con người.

Đó chính là lí do chúng tôi xuất bản tập nhật ký này như một cuốn sách riêng, có chỗ đứng độc lập như nhiều tác phẩm khác của ông. Bên cạnh những dòng nhật ký do chính tay ông viết ra từ tám thập niên trước, được người con trai duy nhất của ông, biên tập viên Nguyễn Huy Thắng, biên soạn và chú giải, tập sách còn có thêm phần "Thay lời bạt" ở cuối sách cũng của con trai ông, chia sẻ một cách đọc hiểu nhật ký của cha mình mà anh đã dày công tìm hiểu.

Cùng với những độc giả yêu văn chương, muốn tìm hiểu thêm về nhà văn Nguyễn Huy Tưởng, cuốn sách đặc biệt nhắm đến các bạn đọc trẻ tuổi: Những người đang háo hức và băn khoăn, quả quyết và khắc khoải bước vào đời với khát khao lập thân lập nghiệp giống như bậc tiền nhân của mình, nhà văn Nguyễn Huy Tưởng, đã từng...

Xin trân trọng giới thiệu cùng bạn đọc.

NHÀ XUẤT BẢN KIM ĐỒNG

1938 - 1939

ĐỜI CÔNG CHỨC

MỘNG VĂN CHƯƠNG

EM BÉ HÀNG VÔI

TRUYỀN BÁ QUỐC NGỮ

HÔN NHÂN

3 Février [tháng 2] 1938

Mồng bốn Tết rồi! Tôi đã 27 tuổi rồi đây.⁽¹⁾ 27 tuổi, cái tuổi cũng đã to thay. Tôi thấy trong lòng mang mang, cảm thấy một thứ buồn vô hạn. Một năm đã qua, một tuổi thêm lên, người một già hơn, rồi lại già nữa. Tôi muốn bắt đầu viết Nhật ký từ hôm nay, rồi viết mãi, để đánh dấu đường đời tôi đã qua. Tôi không biết nói gì. Hễ cứ cầm bút tự tả, y như là tôi lại phải phàn nàn về cái đời vô vị của tôi, y như là tôi lại nghiệm thấy mình yếu hèn nhu nhược. Mà không yếu hèn nhu nhược là gì? Tôi muốn học hành cho cực giỏi, mà trí tôi thì ngu độn, tôi muốn tập võ cho khỏe người, mà tôi ốm yếu luôn. Một tai tôi thì điếc. Sáng hôm nay tôi mới nhận thấy thế, một cách khủng khiếp, và tôi ảo não cho thân tôi. Làm sao tôi cứ đeo bệnh luôn luôn thế này? Tai bên phải của tôi cứ ù ù, bịt tai trái đi thì tôi không nghe rõ gì hết. Tôi định bắt chước anh Thu⁽²⁾ mà học đi thi Tú tài, rồi vào trường Cao đẳng, mà còn có hơn sáu tháng nữa, không biết tôi có toại chí không?

(1) Tính theo tuổi âm. Theo dương lịch, Nguyễn Huy Tưởng sinh năm 1912, đến 1938 là 26 tuổi.

(2) Xem nhật ký 10-2-1938.

Mồng ba Tết, tôi gặp Tuân, một người con gái cùng làng mà trước đây ba năm tôi đã cướp trái tim. Tôi không hỏi nàng, và tôi giữ một thái độ lãnh đạm vô cùng. Tôi trông thấy nàng ngồi trên cây đại ở ga. Không ai còn nhận được ở nàng cái người con gái mà ba năm về trước tôi gặp ở đình làng với một thứ sắc đẹp ngây thơ. Nay nàng với cái cử chỉ cứng cỏi càng làm cho tôi nhớ đến người đẹp thuở xưa.

Và khi tôi đứng ở đầu toa, nàng ra đứng bên cạnh tôi, đợi ở tôi một vài lời tình tự, tôi quay phắt vào trong toa, trong khi ấy thì văng vẳng tôi nghe thấy nàng nói chuyện với một người tuổi trẻ ở Yên Viên về Xuân Kiều⁽¹⁾ rồi cùng ở Xuân Kiều đi trở về Yên Viên. Tôi thấy tôi bạc bẽo quá, nhưng thấy nàng đã có bạn rồi, tôi tự thấy yên tâm.

Ngày hôm nay, buổi trưa tôi về, tôi không thấy Ngô, đứa ở gái của Mr Đắc.⁽²⁾ Mọi khi nó vẫn lên xới cơm cho chúng tôi. Trông con bé mới kháu khỉnh dễ coi biết bao! Hình như tôi có chút tình yêu đối với nó, vì mỗi khi về không thấy nó thì tôi không vui, và mỗi khi ở sở ra về, là tôi sung sướng được về gần gũi nó. Trong bữa cơm, tôi hay pha trò, chỉ cốt để cho Ngô cười. Mà thấy Ngô cười là tôi sung sướng vô cùng. Ngày hôm nay, tôi về thấy khác. Ngô không có đây. Đến lúc cơm xong, tôi xuống nhà rửa mặt, thấy nó đứng nhìn tôi một cách khác ngày thường, tôi lấy làm lạ, định bụng sẽ trêu ghẹo nó, khi nó lên gác. Rồi tôi lên gác. Đợi mãi, chẳng thấy Ngô lên. Một lúc, thấy ở nhà dưới có tiếng Mr Đắc nói: “Phải cho Ngô 0\$20 [hai hào] chứ!” Tôi giật mình. Vì cho tiền, tức là cho Ngô về quê.

(1) Địa danh cũ trên tuyến đường sắt Hà Nội – Lào Cai, có một ga xép gần làng Dục Tú, quê của tác giả.

(2) Đồng sự và là người cho Nguyễn Huy Tưởng ở trọ tại căn gác số 61 Hàng Bè.

Không hiểu làm sao tôi lại cho là nàng sẽ về quê mà không giở lại. Tôi bèn xuống dưới nhà, giả vờ gọi nó lên quét sân. Bà Ba nói rằng cho nó về quê để tìm người khác, vì nó chậm chạp không biết gì. Tôi như bị gáo nước lạnh đổ vào người. Ngó yêu quý của ta đi rồi. Từ đây ta lại cô độc rồi.

Tôi lên gác, trong lòng canh cánh như thiếu một thứ gì. Ngó, người con gái đẹp ngây thơ, với giọng nói êm đềm. Tôi nhớ hôm tôi vội vã đi làm gọi nàng lấy nước, nàng vừa pha, vừa sẽ hỏi tôi bằng một giọng rất dịu dàng: “Cậu đi đâu sớm thế?” Trong lời nói, tôi nhận thấy biết bao nhiêu tình âu yếm.

Tôi cứ phảng phất nhớ nàng. Cả buổi chiều ở trong sở tôi bị hình ảnh nàng ám ảnh. Tôi tưởng tượng cánh đồng rộng rãi xơ xác, mưa phùn mù mịt, nàng xách khăn gói trở lại nhà nàng với bố mẹ anh em, với những người thân yêu của nàng, mà nàng không được sum họp mấy ngày Tết. Rồi nàng cứ xa cách mãi tôi, cho đến không bao giờ gặp nữa. Trên đời mù mịt, nàng chỉ là một cái chớp rồi tan đi.

Hỡi Ngó, ta chúc cho nàng được mọi sự như ý. Và ta mong nàng sẽ được tuyết sạch giá trong mà không phải đọa đầy mưa gió. Nàng để lại trong tâm hồn ta một kỷ niệm êm đềm. Tình ta đối với nàng vẫn còn trong sạch, ta ao ước nàng và ta còn yêu nàng mãi mãi. Thôi nàng về, trên con đường nhỏ gặp ghềnh, giữa cánh đồng trống rỗng, gió thổi mưa phùn. Nàng đi cho chắc, và nên nghĩ rằng ở xa ta nhớ nàng vô cùng.

4 Février [tháng 2] 1938

Tôi xuống bếp. Cảnh tượng mới lạnh lẽo hiu quạnh làm sao! Vì vắng Ngó! Tôi thấy trong lòng vợ vẫn một cái buồn thốn thức. Và tôi càng thấy tôi xa Ngó biết bao! Tôi

lại nghĩ đến nàng, đến đứa ở xinh xắn, yếu ớt, bây giờ vui với cha mẹ anh em ở quê, nay mai lại ra tỉnh làm ăn, biết đâu không lạc vào con đường trụy lạc. Tôi nghĩ đến đây lại rùng mình cho Ngó. Cái cảnh tượng đi ở không công, khi về chủ cho 0\$20 làm tiền lộ phí, thui thủi về quê. Đáng ái ngại thay! Tôi cứ vẫn vương không sao dứt được cái ý nghĩ ấy ở trong óc tôi.

Trưa hôm nay tôi về, càng thấy khó chịu, trông trước trông sau không thấy Ngó, tôi thấy vắng vẻ lạ lùng. Tôi chả buồn xuống bếp, và tôi ngồi thừ không nói chuyện. Mọi vật trong nhà đều trơ trọi, và mọi người trong nhà đều trơ trẽn không một chút cảm tình. Điu hiu! Cô độc! Tịch mịch! Cô em gái Mr Đắc lại càng đáng ghét. Và tôi đổ lỗi cho cô, chắc cô ghen vì Ngó đẹp mà đuổi đứa ở đi. Trong lòng tôi thốn thức, tôi mong Ngó như một người nhân tình. Tôi phải dừng bút, mà kết liễu một chuyện tình u uẩn và mong manh.

7-2-1938

Tôi vẫn cứ buồn vợ vẫn, và nghĩ đến Ngó luôn luôn. Đêm hôm qua tôi nằm mê thấy Ngó. Trưa hôm nay về đứng trước sân con, trông mấy chiếc quần áo phơi ủ rũ dưới trận mưa xuân lạnh, tôi lại cảm thấy vắng Ngó làm cho tôi khó chịu vô cùng.

Ở trong sở hôm nay đi làm, tôi nhớ mẹ tôi và gia đình tôi, như một đứa trẻ. Tôi nhớ quá, và tôi thấy tôi trơ trọi quá chừng. Sáng sớm đi làm, trời mưa, gió rét, tôi đã thấy thốn thức. Anh em trong sở, nhất là Bằng, không ưa tôi. Sáng hôm nay, ông Butel, chánh sở sang bảo tôi đánh máy hộ ông. Ông đang giao công việc cho tôi, thì Bằng ở trong buồng hẳn te tái đi ra, nhận lấy việc làm. Tôi cảm